

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ

Розглянуто особливості організації самостійної роботи студентів першого курсу коледжу. Проаналізовано труднощі студентів по організації власної навчальної діяльності.

Ідея особистісного підходу в освіті ставить у центр уваги саму людину. "Мета особистісно орієнтованої гуманної освіти – не сформувати й навіть не виховати, а знайти, підтримати, розвинути людину в людині, закласти в ній механізм самореалізації", - зазначає міністр освіти та науки України Василь Кремень [4]. Реалізація особистісно орієнтованого навчання визначає необхідність пошуку нових освітніх технологій, зміни форм і методів навчання у кожній ланці освітньої системи. Сьогодні нашій державі потрібні кадри, які, маючи ґрунтовну фахову підготовку, зможуть самостійно приймати рішення, спроможні через самоосвіту постійно оновлювати власні знання, здатні адаптуватися до змін та коригувати свою професійну діяльність.

Організацію самостійної роботи можна розглядати як одну із педагогічних умов навчання студентів. Тільки через активну самостійну діяльність, а не через сприйняття знань у їхньому готовому вигляді, студент зможе якісно оволодіти спеціальними знаннями. Тому особливої уваги заслуговує сьогодні питання організації самостійної роботи студентів. Саме самостійна робота сприяє формуванню грамотного професіонала, творчої мислячої людини, розвиває ініціативу, самостійність, що у свою чергу є важливим чинником підвищення ефективності навчального процесу. Саме через самостійну роботу можна поєднати теоретичну діяльність з практикою. Організація самостійної роботи учнів і студентів є однією з давніх проблем теорії і практики педагогіки. Вона знайшла своє відображення у класичній педагогічній спадщині Я.Коменського, Ж.-Ж. Руссо, К.Ушинського, В.Сухомлинського. Ця проблема досліджувалась у працях вчених і практиків нашого часу (С.Архангельського, Ю.Бабанського, М. Гарунова, В.Загвязинського, Б.Єсипова, В.Козакова, М.Кас'яненко, І.Лернера, П.Підкасистого та ін.).

Аналіз психолого-педагогічної літератури вказує на те, що в педагогіці немає єдиного підходу до визначення поняття *самостійної роботи*. Деякі дослідники вважають самостійну роботу формою організації навчального процесу, інші – методом навчання. Існують й інші підходи, коли самостійну роботу розуміють як засіб досягнення конкретної мети, спосіб здобуття знань з різних джерел.

У педагогічному словнику самостійна робота визначається як "діяльність учня в процесі навчання, яку він виконує по завданню вчителя під його керівництвом, але без його безпосередньої участі" [5]. У педагогічній енциклопедії самостійну роботу визначено як "різноманітні види індивідуальної та колективної діяльності учнів, що здійснюються на класних і позакласних заняттях або вдома за завданнями, без безпосередньої участі вчителя"[6]. Але незалежно від точності формулювання визначення самостійної роботи кожен викладач має певне розуміння поняття самостійної роботи. Аналіз літератури вказує і на те, що існуючі розробки для організації самостійної роботи не завжди задовольняють потреби навчального процесу в коледжі. У світлі вимог сьогодення актуальним є пошук таких форм самостійної навчальної роботи у коледжах, коли допомога і контроль з боку викладача не пригнічуватимуть самостійності та ініціативи студента, а навпаки спонукатимуть його самостійно організовувати свою навчальну і позанавчальну діяльність, контролювати її, одночасно виховуючи в собі самостійність як рису характеру.

Під *самостійністю* розуміють здатність суб'єкта діяльності організовувати і реалізовувати свою діяльність без стороннього керівництва і допомоги. Самостійність є основою активності, ініціативності, творчості, наполегливості, тобто таких якостей, що характеризують сучасного професіонала [2].

Специфічною особливістю організації навчально-виховного процесу в коледжі є те, що він ґрунтується на тісному взаємозв'язку загальноосвітньої і спеціальної підготовки майбутнього спеціаліста, який здійснюється перш за все в системі міжпредметних зв'язків. Такі міжпредметні зв'язки є важливим компонентом у формуванні творчої, самостійної особистості, грамотного спеціаліста.

Характер і зміст міжпредметних зв'язків для різних професій різний. Якщо коледж технічного спрямування, то велика увага в ньому приділяється саме вивченню математики.

Специфіка математики як навчальної дисципліни визначається універсальністю її ідей і методів, що знаходять широке застосування в інших галузях науки і в практичній діяльності людини. Тому знання математики є необхідною складовою підготовки майбутнього спеціаліста. Так, наприклад, при підготовці майбутніх дорожніх будівельників професійну направленість мають розділи: "Геометричні тіла", "Рівняння фігур на площині".

Сьогодення висуває нові завдання в галузі економічної освіти. І математика зобов'язана прийти на допомогу економічним дисциплінам. Адже грамотне виконання розрахунків, застосування спеціальних математичних методів – важлива складова економічної грамотності майбутнього фахівця.

Отже, одним із мотивів, що стимулює інтерес до навчання, зокрема до вивчення математики, може бути практична значимість матеріалу, який вивчається, зв'язок із майбутньою спеціальністю. І процес навчання першокурсників бажано організувати таким чином, щоб викликати у студентів прагнення застосовувати знання в нових умовах, діяти ініціативно, шукати нестандартних рішень, спираючись при цьому на набуті знання.

Зокрема, при розв'язуванні задач із стереометрії потрібно вимагати від студентів обґрунтовувати кожне геометричне твердження, що у свою чергу передбачає виховання вміння відстоювати власну позицію, аргумен-

тувати обраний шлях певними фактами. Адже в перспективі на кожного студента очікує захист курсових і дипломного проєктів, коли зазначені вміння і навички стануть необхідні у повному обсязі.

Однак потрібно зазначити: не всі студенти-першокурсники впевнені, чи вірно вони обрали майбутню професію, чи це справді те, чому вони прагнуть присвятити власне життя. Молоді люди вступають у коледж у віці 15-16 років, коли життєва позиція ще чітко не сформована, і свій вибір вони часто здійснюють під впливом оточення. За декого з них, можливо, цей вибір здійснили батьки, керуючись власними міркуваннями і досвідом.

Соціологічні і психологічні дослідження, проведені в різних ВНЗ країни, показують: частка студентів, головними мотивами навчально-пізнавальної діяльності яких є пізнавальні і професійні інтереси, зовсім невелика і в різних вибірках складає від 8 до 38% [1].

Отже, професійне спрямування викладання не повинне стати єдиним мотивом самостійної навчальної діяльності. Кожен викладач має знаходити ще й інші мотиви плідної навчальної праці, спираючись при цьому на індивідуальні інтереси, особливості кожного студента. Такими мотивами можуть стати особистісні мотиви, вирішення життєвих проблем, економічна зацікавленість у майбутній професії, самоутвердження особи, спілкування та ін.

Ще одна особливість організації навчального процесу в коледжі: навчання першокурсників відбувається в умовах досить напруженого режиму. Протягом першого року їм доводиться оволодіти знаннями в обсязі програм 10-11 класів загальноосвітньої школи. Це досить важко. Наприклад, деякі студенти просто не готові ще вивчати стереометричні фігури, оскільки, в силу свого віку, не володіють достатньою для цього просторовою уявою. Тому викладач, який працює з першокурсниками, має бути дуже уважним, терпимим, поступово формуючи необхідні уявлення і навички. Адже саме на першому курсі закладається фундамент для подальшого вивчення спеціальних дисциплін.

Слід також враховувати, що рівень підготовки студентів-першокурсників, навіть при однакових оцінках в атестаті, різний. Зрозуміло: вони навчалися в різних школах. А оцінка в атестаті, як відомо, часто має дещо суб'єктивний характер.

Загальноприйнятим є і той факт, що випускники шкіл мають різні ступені сформованості самостійної навчальної діяльності (виділяють три таких рівні: високий, проміжний, низький) [1].

Успішність навчальної діяльності у самостійній роботі залежить від типу і рівня труднощів, які виникають у ході такої роботи. Тому вивчення труднощів у навчальній діяльності студентів допомагає виявити індивідуальні особливості учнів, краще організувати їхню самостійну роботу.

Для такого дослідження були розроблені адаптовані анкети для самооцінки студентами ступенів труднощів, на які вони наштовхуються в ході самостійної роботи в навчальній діяльності з курсу математики. При цьому використовувалась експертна оцінка кожного інтелектуального вміння. За її результатами було складено анкети, що вміщували 16 ознак, які можна розділити на дві групи: труднощі, що залежать від рівня сформованості навчальних інтелектуальних вмінь (осмислення навчального матеріалу, виділення в тексті головних ідей, формулювання висновків та ін.); труднощі в умінні організувати власну самостійну роботу (здійснення самоконтролю своєї навчальної діяльності, організація власної діяльності з вивчення теоретичного матеріалу та у роботі над практичними завданнями тощо).

Студенти оцінювали свої труднощі за такою шкалою: "5" балам відповідав високий рівень труднощів, "4" – достатній, "3" – середній, "2" – низький, "1" – відсутність труднощів [3].

Аналіз анкет дозволяє стверджувати, що студентів майже однаково турбують труднощі як першої, так і другої групи. Найвище ними оцінюються такі ознаки: розв'язування задач, не користуючись зразком ($3,26 \pm 0,82$), організація власної діяльності у роботі над практичними завданнями ($2,12 \pm 0,25$), встановлення закономірностей і залежностей ($1,72 \pm 0,36$).

Додатково було встановлено: рівень труднощів у студентів з низькою успішністю в цілому більш високий. Але аналіз отриманих даних вказує і на те, що переважна більшість таких студентів вважає, ніби вміє організувати свою самостійну діяльність. Насправді ж це далеко не так. Тому слід взяти до уваги і той факт, що велика група студентів ще не вміє себе адекватно оцінити. Отже, виникає потреба в додатковому дослідженні рівня самооцінки студентами їх особистих якостей, що, у свою чергу, також сприятиме покращенню організації самостійної роботи.

Не менш серйозної уваги потребує період адаптації, звикання нового поповнення студентів до режиму навчального закладу, до нових викладачів. І саме в цей період одночасно з повторенням матеріалу повинна розпочинатися цілеспрямована робота по формуванню в них умінь самостійної праці. Оскільки незважаючи на дев'ятирічне навчання в школі, у багатьох новачків немає достатнього досвіду самостійної роботи. А вимога самостійно опрацювати матеріал, не пояснивши попередньо, як це краще зробити, навряд чи допоможе студенту.

Викладач повинен постійно тримати під контролем самостійну діяльність студентів, корегувати її. Але потрібно бути уважним щодо оцінювання такої роботи. Існує категорія студентів, для яких негативна оцінка може стати поштовхом до відмови від подальшої самостійної діяльності. Тому на перших етапах організації самостійної роботи доцільно уникати низького оцінювання її результатів, а навпаки, підтримувати віру студентів у власні сили, в успішність їхньої діяльності, вчасно надаючи необхідну допомогу. Адже підлітки вболівають за свій авторитет, для них необхідним є постійне підтвердження успішності власної діяльності. І навіть у тому випадку, коли вони дійсно роблять "помилки".

Почуття задоволення, яке виникає при вдалому розв'язанні задачі, від самостійно і творчо виконаної роботи допоможе подолати психологічний бар'єр у навчанні. Тому іноді доцільно штучно створювати такі ситуації,

коли студент обов'язково виконає запропоноване йому посилене завдання, не здогадуючись, наскільки "складним" воно було насправді.

Варто також зазначити, що самостійна робота студентів може бути по-справжньому якісно організованою лише в процесі самостійної, творчої праці викладача. Хоча кожен, хто працює з учнівською аудиторією, погодиться: набагато простіше самому пояснити матеріал, ніж спонукати студента до активної самостійної розумової праці.

Отже, самостійна робота студентів – це один з найбільш важких моментів організації навчального процесу. На жаль, на сьогодні не можна вважати проблему організації самостійної роботи цілком вирішеною. І коледж не є винятком. Тому наше дослідження передбачає розробку комплексу методів для створення таких педагогічних умов організації самостійної роботи студентів коледжу, що сприятимуть ефективному вирішенню цієї проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Заика Е.В. Психологические вопросы организации самостоятельной работы студентов в вузе.// Практична психологія та соціальна робота. – 2002. - № 5.-с.13-19.-№6.-с.21-32.
2. Козаков В.А. Самостоятельная работа студента и ее информационно-методическое обеспечение. – К.,1990.
3. Кузьмина Н.В. Методы системного педагогического исследования./ Под ред. Н.В.Кузьмина.-Л.,1980.
4. Освітні технології: Навч.-метод. Посібник./ За заг. ред. О.М.Пехоти.-К.,2001.
5. Педагогический словарь: в 2-х т. – М.,1960.
6. Педагогическая энциклопедия. – М.,1976.

Матеріал надійшов до редакції 9.09.03 р.

Королюк Е.Н. Особенности организации самостоятельной работы студентов колледжа.

Рассмотрено особенности организации самостоятельной работы студентов колледжа. Проанализировано трудности студентов по организации собственной учебной деятельности.

Korolyuk O.M. Peculiarities of organization of students' independent work at the college.

The author researches the peculiarities of organization of students' independent work at the college. The difficulties of students' own learning activities in the process of organization are analyzed in this article.